

บทที่ 3

หลักเกณฑ์ของศาลในการปล่อยชั่วคราว

จากทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวมานั้น บทที่ 2 แล้ว ในบทนี้ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ปัจจุบันของศาลในการปล่อยชั่วคราว เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยในบทที่ 4 โดยเริ่มตั้งแต่ขอบเขตอำนาจของศาลในการปล่อยชั่วคราว จนถึงหลักเกณฑ์ที่ศาลใช้ในการปล่อยชั่วคราวตามลำดับต่อไป

1. ขอบเขตอำนาจของศาลในการปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวตามระบบความยุติธรรมทางอาญาของไทย เป็นเรื่องที่ต้องเริ่มด้วยการร้องขอของผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอื่น โดยได้แบ่งขั้นตอนในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี ดังนี้ คือ 1

1. เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี กล่าวคือ เมื่อมีการจับกุมผู้ต้องหาแล้ว เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกินเจ็ดวัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ในกรณีที่บุคคลคืออาญาทั่วไป หรือภายในกำหนดเวลาเจ็ดสิบสองชั่วโมง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 ในกรณีเป็นคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ให้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อพนักงานสอบสวน แต่ถ้าพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จก่อนที่จะหมดอำนาจควบคุมผู้ต้องหา เช่น สอบสวนเสร็จภายในสามวันในคดีอาญาทั่วไป หรือสอบสวนเสร็จภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงในคดีอาญาที่อยู่ใน

---

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 88, มาตรา 106.

อำนาจศาลแขวง จึงส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 ในกรณีนี้จึงต้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 แต่การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการนั้นมีน้อยมาก เพราะปกติพนักงานสอบสวนจะสอบสวนไม่เสร็จภายในเจ็ดวัน² หรือเจ็ดสิบสองชั่วโมงแล้วแต่กรณี

แต่ในบางกรณี เช่น คดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 50, มาตรา 51 พนักงานสอบสวนต้องถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมง แล้วให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังสถานพินิจ อำนาจในการควบคุมหรือปล่อยชั่วคราวจึงเป็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ แต่หากเห็นไม่สมควรให้ปล่อยชั่วคราวให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรีบส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวพร้อมทั้งความเห็นไปหอธบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวแล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาสั่ง และคำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุด แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่

2. เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อศาลนั้น กรณีนี้เป็นเรื่องที่มีการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น พนักงานสอบสวนจึงมีความจำเป็นต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้สอบสวนเกินกว่ากำหนดเวลา เจ็ดวันในคดีอาญาทั่วไป หรือเกินกว่าเจ็ดสิบสองชั่วโมงในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวนแล้วแต่กรณี ต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขังหรือขอพักฟ้องต่อไป ดังนี้

2.1 คดีอาญาทั่วไป³ ตั้งแต่ความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จนถึงความผิดอาญาที่มี

² วิสาร พันธนะ และคณะ, เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม หน่วยที่ 1-8 (กรุงเทพมหานคร ; ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2529), หน้า 418.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87.

อัตราโทษจากคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ตั้งแต่ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน จนถึงสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันก็ได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน ทั้งนี้ แล้วแต่กรณีอัตราโทษ

2.2 คดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง 4 ศาลมีอำนาจสั่งขังผู้ต้องหาตามคำร้องขอของพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนเท่ากับระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้พักฟ้องได้อีกคราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้รวมแล้วต้องไม่เกินห้าคราว 5

ในกรณีเช่นนี้ศาลมีอำนาจออกหมายขังผู้ต้องหา ผู้ต้องหาหรือผู้มิประโชยชนที่เกี่ยวข้องต้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล

3. เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

4. เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาต มิฉะนั้นให้รีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

5. เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น หรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้

ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

โดยสรุป ขอบเขตอำนาจของศาลในการพิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว จึงเริ่มตั้งแต่ผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลซึ่งมีอำนาจทำการเกี่ยวกับคดีอาญาเป็นต้นไป 6 จนกว่าคดีจะถึงที่สุด แต่ทั้งนี้อาจมีบางกรณีที่จำกัดขอบเขตอำนาจการวินิจฉัยของศาลในการปล่อย

4 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 15, มาตรา 21, มาตรา 22.

5 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7, มาตรา 8.

6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 88, มาตรา 106.

ชั่วคราว เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 มาตรา 135 บัญญัติให้ศาลต้องสั่งปล่อยสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน หรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุมทันที ถ้าถึงสมัยประชุมแล้วประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ หรือในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหมายศาลได้แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 64 บัญญัติว่า ถ้าสามารถจะทำได้ก็ให้ส่งบุคคลนั้นรอดตัวไปยังศาลผู้ออกหมาย แต่ในกรณีที่มีความจำเป็นไม่สามารถส่งศาลได้เนื่องจากศาลปิดทำการหรือเป็นวันหยุดราชการ จำต้องควบคุมผู้ถูกจับไว้เพื่อรอจะส่งศาล พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่จะไม่ให้ปล่อยชั่วคราวโดยถือว่าไม่มีอำนาจ ต่อมาได้มีหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ สร.0615/447 ลงวันที่ 22 มกราคม 2525 โดยกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 8 ได้วินิจฉัยว่าบุคคลที่ถูกจับตามหมายจับของศาลย่อมเป็น "ผู้ถูกจับ" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 เมื่อมีเหตุขัดข้องทำให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งตัวผู้ถูกจับไปยังศาลที่ออกหมายจับได้ เช่น เป็นวันหยุดราชการ พนักงานสอบสวนซึ่งรับตัวผู้ถูกจับไว้ย่อมมีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้ ประกอบกับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ว่าด้วยการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวมีคำบัญญัติห้ามพนักงานสอบสวนปล่อยตัวผู้ถูกจับชั่วคราว ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจใช้ดุลพินิจปล่อยผู้ถูกจับชั่วคราวได้โดยอาศัยตามมาตรา 84 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้น จะควบคุมผู้ถูกจับไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้ ดังนั้น ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวผู้ถูกจับได้ เพียงแต่ระยะที่ตนมีอำนาจควบคุมผู้ถูกจับในระหว่างเวลาที่มีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำตัวผู้ถูกจับส่งศาลได้เท่านั้น 7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7 อดัม วิศิษฐ์สรอรรถ และคณะ, คู่มือการประกันตัวผู้ต้องหาและจำเลย (กรุงเทพมหานคร ; นีลนาราการพิมพ์, 2532), หน้า 19-20.

2. หลักเกณฑ์ที่ศาลใช้ในการปล่อยชั่วคราว

หลักเกณฑ์ที่ศาลใช้ในการปล่อยชั่วคราว ผู้เขียนแบ่งหัวข้อพิจารณาศึกษาวิจัยโดยเปรียบเทียบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของต่างประเทศบ้างตามสมควรดังต่อไปนี้ คือ

2.1 การบัญญัติรับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวในกฎหมาย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และจากการศึกษาวิจัยจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ากฎหมายและระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวของไทย ปรากฏดังต่อไปนี้ คือ

- (1) กฎหมายรัฐธรรมนูญ
- (2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- (3) กฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 12, พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 145, พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 มาตรา 19, มาตรา 20, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 มาตรา 8, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 50 มาตรา 51, พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 23 มาตรา 31, พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 6 เป็นต้น
- (4) คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531
- (5) ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ฉบับที่ 8 เรื่องการใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว
- (6) ระเบียบและข้อบังคับของกระทรวงยุติธรรม เกี่ยวกับการรับหลักทรัพย์ของธนาคารเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว
- (7) ระเบียบและข้อบังคับของกระทรวงยุติธรรม เกี่ยวกับการบังคับตามสัญญาประกันในคดีอาญาที่มีพันธบัตรรัฐบาลเป็นหลักประกัน

(8) คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในชั้น
ฎีกาโดยทางโทรสาร พ.ศ. 2537

(9) ยี่ตอก หรือแนวปฏิบัติภายในของแต่ละศาลกำหนดขึ้น

สิทธิในการปล่อยชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมีอยู่ หรือได้รับการปฏิบัติให้เป็น
ไปตามกฎหมายหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการบัญญัติรับรองไว้ในกฎหมายเป็นสำคัญ และอาจมี
บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสำคัญรองลงมา อันได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ทนาย
ความ นายประกัน เป็นต้น ว่าจะมีบทบาทสำคัญช่วยจรลงสิทธิดังกล่าวเพียงใด⁸ แต่ถ้า
หากกฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักเอาไว้ ก็ย่อมเป็นกรอบให้บุคคล
ดังกล่าวปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายได้ชัดเจนแน่นอน

สำหรับการบัญญัติรับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายนั้น ประเทศไทยเคยมี
บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับด้วยกัน กล่าวคือ รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มาตรา 30 วรรคสาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พ.ศ. 2511 มาตรา 28 วรรคสาม และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517
มาตรา 32 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยว่า "คำขอ
ประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันเกิน
ควรแก่กรณีมิได้ การไม่ทำให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย
และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ" โดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 32 วรรคสี่ ได้เพิ่มมาตรการการควบคุมการเข้า
ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวไว้ โดยบัญญัติว่า "สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการไม่ให้ประกันย่อมได้
รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"⁹ แต่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

⁸ บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ, รายงานวิจัยเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย (ม.ป.ท., 2526), หน้า 1.

⁹ โปรดดูภาคผนวก ข.

ทั้งสามฉบับดังกล่าว ก็ได้ถูกยกเลิกไปในขณะที่หลักเกณฑ์ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรอง ยังไม่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมให้ชัดเจน สอดคล้องรองรับกับหลักการที่ได้เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าวอย่างครบถ้วน คงมีแต่สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการนำมาใช้ประกันเท่านั้น ที่มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 ได้เพิ่มเติมมาตรา 119 ทวิ ให้ผู้ร้องขอมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลที่สั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 มีบัญญัติรับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวเอาไว้

ในปัจจุบันสิทธิในการปล่อยชั่วคราวของไทยจึงยึดถือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักในการพิจารณา แต่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁰ ได้กำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจให้หรือไม่ใช้ประกัน หรือพิจารณาเรียกประกันและหลักประกันได้อย่างกว้างขวางโดยไม่มีบทบัญญัติว่าสิทธิในการประกันตัวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่ประการใด หรือแม้แต่ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งสามฉบับข้างต้น ก็แสดงให้เห็นว่ามีได้ให้สิทธิในการประกันตัวแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเช่นกัน กล่าวคือ จากบทบัญญัติที่ว่า "...การไม่ใช้ประกัน..." และ "สิทธิที่จะอุทธรณ์คัดค้านการนำมาใช้ประกัน..." ย่อมแสดงให้เห็นว่าเป็นอำนาจหรือสิทธิของเจ้าพนักงานที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการประกันตัวหรือไม่ก็ได้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้รับการประกันตัว เพราะหากมีสิทธิที่จะประกันตัว (the right to bail) เจ้าพนักงานของรัฐย่อมมีหน้าที่ต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยประกันตัวในทุกคดีเป็นหลัก ส่วนการไม่ปล่อยชั่วคราวนั้นต้องถือเป็นเพียงข้อยกเว้น ดังนั้น จึงถือได้ว่าประเทศไทยไม่เคยมีบทบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวเอาไว้เลย หากจะมีก็เป็นแต่เพียงคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 ซึ่งอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 วรรคสาม โดยในข้อ 1 ได้บัญญัติไว้ว่า "ควรถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไว้" ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้ว

10 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (4) มาตรา 72 (1)(2) (7) มาตรา 84 วรรคสอง มาตรา 88 มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ มาตรา 136 มาตรา 142 มาตรา 143 มาตรา 182 วรรคท้าย มาตรา 185 มาตรา 207.

2.2 วิธีการปล่อยชั่วคราว

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า สิทธิในการปล่อยชั่วคราวของไทยได้ยึดถือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ซึ่งได้แบ่งวิธีการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวออกเป็น 3 วิธี คือ 11

1. ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน คือ การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยไม่ต้องทำสัญญาประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาล เพียงแต่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก 12 วิธีนี้ใช้เฉพาะกับคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีเท่านั้น 13 และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามนัดหรือหมายเรียกก็จะถือว่าผิดสัญญาประกันไม่ได้ เพราะไม่มีสัญญาประกัน 14

สาบาน คือ สบถโดยให้คำปฏิญาณ 15 และปฏิญาณ คือ การให้คำมั่นสัญญาหรือการแสดงยืนยันโดยถือเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือความสุจริตใจเป็นที่ตั้ง 16

ปฏิญาณ คือ ให้คำมั่นสัญญา โดยมากมักเป็นไปตามแบบพิธี 17

อนึ่ง วิธีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน ยังได้ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 145 ซึ่งบัญญัติว่า "...ในกรณีที่มีผู้ขับขี่ขับรถชนหรือโดนคนเดินเท้าที่ข้ามทางนอกทางข้าม และอยู่ในระหว่างทางข้ามกับเครื่องหมาย

11 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106.

12 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111.

13 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคสอง.

14 กุศล บุญเย็น, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2536), หน้า 126.

15 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, หน้า 800.

16 เรื่องเดียวกัน, หน้า 488.

17 เรื่องเดียวกัน, หน้า 488.

จราจรแสดงทางข้าม หรือที่ข้ามทางนอกทางข้ามโดยตลอด ข้าม หรือผ่านสิ่งปิดกั้น หรือแผงปิดกั้นที่เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่นำมาวางหรือตั้งอยู่บนทางเท้าหรือกลางถนน เมื่อพนักงานสอบสวนมีเหตุผลอันควรเชื่อว่าผู้ขับขี่ซึ่งเป็นผู้ต้องหาได้ใช้ความระมัดระวังตามความในมาตรา 32 แล้ว เจ้าพนักงานสอบสวนมีอำนาจปล่อยตัวผู้ต้องหาไปชั่วคราวโดยไม่มีประกันได้ เมื่อผู้ต้องหาหรือผู้มิประโยชน์เกี่ยวข้องร้องขอ"

2. ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน คือ การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มิประโยชน์เกี่ยวข้องต้องลงลายมือชื่อในสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลว่า จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว และเมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้ โดยจำนวนเงินในสัญญาประกันนี้อาจเรียกว่าค่าประกัน ตลอดจนอาจมีข้อความอื่นอันพึงมีในสัญญาประกัน 18 เช่น จะมาศาลตามกำหนดนัดทุกนัด เป็นต้น วิธีนี้บังคับใช้กับคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไป 19

3. ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยให้ผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกันตามวิธีที่ 2 และให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมาตามที่เจ้าพนักงานหรือศาลต้องการ ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิด คือ 20

(1) มีเงินสดมาวาง เช่น ศาลกำหนดค่าประกัน 100,000 บาท และให้นำเงินสดมาวาง ผู้ร้องขอประกันก็นำเงินสดจำนวนดังกล่าวมาวางเป็นหลักประกัน เป็นต้น

(2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง เช่น โฉนดที่ดิน อาคารสิ่งปลูกสร้าง พันธบัตร สลากออมสิน ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรอง เป็นต้น

18 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา. 112.

19 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคแรก.

20 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 มาตรา 114.

(3) มีบุคคลมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ เช่น ผู้ต้องหา หรือ จำเลยประกันตัวเอง หรือมีผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นหลักประกันแสดงหลักทรัพย์ว่าเป็นเจ้าของ โรงเรือน หรือเจ้าของกิจการต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับในปัจจุบันได้มีระเบียบราชการตุลาการ ฉบับที่ 8 เรื่อง การนำบุคคลเป็นประกันและหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ขยายโอกาสให้มีการนำบุคคลเป็นหลักประกันได้มากขึ้น ดังจะได้กล่าวในหัวข้อ 2.5 ต่อไป

การปล่อยชั่วคราวโดยวิธีนี้ใช้บังคับกับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี
 ขึ้นไป 21 แต่แนวทางปฏิบัติศาลมักจะส่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันและหลักประกัน เป็นส่วนใหญ่ 22 แม้ว่า จะเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ที่อาจปล่อยชั่วคราวโดย ไม่มีประกันได้ก็ตาม

นอกจากนี้ การปล่อยชั่วคราวในบางกรณี ได้แก่ กรณีความผิดอันเกิดจากการใช้ เชื้อก กฎหมายได้บัญญัติวิธีการปล่อยชั่วคราวไว้โดยเฉพาะ คือ การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน แต่ไม่มีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกันไม่เกินหนึ่งงานสามของจำนวนเงินตาม เชื้อกแต่ละ ฉบับ 23

อนึ่ง แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 มีบัญญัติถึง กำหนดเวลาส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลหรือเจ้าพนักงาน แต่สามารถกำหนดกันไว้เลยใน สัญญาประกันหรือจะ เรียกว่าส่งตัวในกำหนดภายหลังก็ได้ 24

ข้อสังเกต วิธีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันที่ทำสัญญาประกัน โดยมีเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นมาวาง หรือมีบุคคลมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ ไม่เป็น การทำสัญญาค้ำประกัน จำนวน หรืองานองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะเป็นเพียง การแสดงหลักทรัพย์ เพื่อให้เกิดความเชื่อถือผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพิ่มมากขึ้น โดยจะ

21 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 วรรคแรก.

22 โปรดดูภาคผนวก ค. และภาคผนวก ช.

23 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อก พ.ศ. 2534 มาตรา 6.

24 คาสพิพากษาศาลฎีกาที่ 1073/2508.

ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์อื่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ และเมื่อมีการผิดสัญญา ประกันจะต้องจ่ายเงินจำนวนที่ระบุไว้ มิได้ทำให้เกิดภาระผูกพันต่อหลักทรัพย์ที่นำมาวางเป็นหลักประกันโดยตรง 25

สำหรับวิธีการปล่อยชั่วคราวในต่างประเทศนั้น ประเทศอังกฤษอาจแบ่งวิธีการปล่อยชั่วคราวได้ 2 วิธี คือ 26

1. การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไข คือ การปล่อยชั่วคราวที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่จำเป็นต้องหานายประกันมารับรองในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เพียงแต่ยอมรับข้อกำหนดว่าจะมาปรากฏตัวตามเวลาและสถานที่ที่กำหนดเท่านั้น (Bail Act 1976 มาตรา 3) แต่วิธีการปล่อยชั่วคราวในลักษณะนี้จำกัดเฉพาะคดีบางประเภท เช่น คดีความผิดลหุโทษ
2. การปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไข คือ การปล่อยชั่วคราวโดยมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยหานายประกัน 1 คน หรือมากกว่ามารับรองที่จะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งตามที่ตกลงไว้ให้แก่เจ้าพนักงานหรือศาล หากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่รับรองได้กระทำผิดข้อกำหนดที่ตกลงกันไว้ สำหรับเงื่อนไขหรือข้อกำหนดนั้นกฎหมายได้กำหนดให้ศาลกำหนดเฉพาะสิ่งที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อมิให้มีการหลบหนีหรือมีการกระทำผิดในระหว่างประกันตัว หรือมิให้มีการรบกวนพยาน ซึ่งอาจรวมถึงคำสั่งศาลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องปฏิบัติตามข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อตามแต่จะเห็นสมควร ดังต่อไปนี้ 27

25 กุลพล พลวัน, "ปัญหาบางประการเกี่ยวกับสัญญาประกัน," วารสารอัยการ 2 (พฤศจิกายน 2522) ; 27. และ เสนีย์ ปราโมช, "บันทึกบรรณาธิการ," บทบัญญัติ (เล่ม 10 ตอน 4 2480) ; 1128-1131.

26 ใหญ่สย อาชวานันทกุล, "บทบาทของนายประกันอาชีพต่อกระบวนการยุติธรรม," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 19-20.

27 Christopher J. Emmins, A Practical Approach to Criminal Procedure, pp.350-351. และ บัญญัติ วิสุทธีมรรค, "การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นพนักงานอัยการ," วารสารอัยการ 13 (พฤษภาคม 2533) ; 22.

1 ครั้ง

ย้ายที่อยู่

- (1) มารายงานตัว ณ สถานีตำรวจสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หรือวันละ
- (2) ส่งมอบหนังสือเดินทางต่อศาล
- (3) ต้องอยู่ในสถานที่ที่แจ้งไว้ต่อศาล หรือต้องรายงานต่อศาลหากมีการ
- (4) มีคำสั่งห้ามผู้ต้องหาออกจากบ้าน ในเวลากลางคืนต้องจำกัดอยู่ในที่อยู่อาศัยตามระยะเวลาที่กำหนดทุก ๆ คืน
- (5) ห้ามพุดจาหรือติดต่อกับพยานในคดี
- (6) ห้ามเข้าไปในสถานที่ที่กำหนด ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของพยานในคดี

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ว่า The Judiciary Act 1789 และ The Federal Rules of Criminal Procedure จะกำหนดไว้ว่าให้ประกันตัวผู้ต้องหาในกรณีที่มีการจับกุมคดีอาญาทุกคดี และบัญญัติห้ามเรียกหลักประกันเกินสมควรว่า รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา บทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 8 ก็ตาม แต่ทางปฏิบัติแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะยากจนแต่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง ยังไม่ได้รับโอกาสให้ปล่อยชั่วคราว จึงได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปล่อยชั่วคราวออกเป็น 4 วิธี รายละเอียดดังได้กล่าวมาแล้วว่าบทที่ 2 คือ

1. ปล่อยชั้นปรากฏตัวต่อศาลครั้งแรก
2. ปล่อยโดยค้ำประกัน
3. ปล่อยโดยบุคคลที่สามให้ค้ำประกัน
4. ปล่อยโดยชำระเงินร้อยละสิบของจำนวนเงินประกัน

2.3 ผู้มีสิทธิร้องขอและผู้มีอำนาจสั่งการปล่อยชั่วคราว

ด้วยเหตุที่การปล่อยชั่วคราวมีความสำคัญต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย ในการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่การปล่อยชั่วคราวเป็นสิทธิที่ไม่ได้รับการบัญญัติรองรับไว้ในกฎหมาย เพียงแต่บัญญัติให้สิทธิบุคคลร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ และให้อยู่ในดุลพินิจของผู้มีอำนาจที่จะพิจารณาสั่งตามกฎหมายต่อไป การปล่อยชั่วคราวจึงเป็น

สิทธิที่จะต้องมีการร้องขอ โดยเจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ ดังเช่นสิทธิพบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง สิทธิได้รับการเยี่ยมตามสมควร สิทธิได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย 28 สิทธิที่จะทราบข้อหา 29 เป็นต้น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ได้บัญญัติถึงผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวไว้ 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ผู้ต้องหา หมายความว่า บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล
2. จำเลย หมายความว่า บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้ว โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด
3. ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความหมายกว้างมาก เช่น คู่สมรส ผู้บุพการี (บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด) ผู้สืบสันดาน (ลูก หลาน เหลน ลื้อ) ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ พี่น้อง นายจ้าง ทนายความ เป็นต้น

อนึ่ง ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 6 บัญญัติถึงผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวไว้แต่เพียงว่า "...ผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว..." ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าน่าจะรวมถึงผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องด้วย เพราะพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คมิได้ห้ามเอาไว้ และเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้มุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยเปิดโอกาสให้มีตัวผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวไว้ 3 ประเภทด้วยกัน

ส่วนผู้มีอำนาจสั่งการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี แต่ผู้ที่มีบทบาทในการพิจารณาสั่งการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวมาก คือ ศาล และพนักงานสอบสวน ส่วนพนักงานอัยการจะมีบทบาทในการพิจารณาสั่งการร้องขอให้

28 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ.

29 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134.

ปล่อยชั่วคราวก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จก่อนที่จะหมดอำนาจควบคุมผู้ต้องหา รายละเอียดดังกล่าวมาแล้วในหัวข้อ 1. ขอบเขตอำนาจการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว

สำหรับการขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลนั้นไม่สู้จะมีปัญหามากนัก แต่ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ปรากฏว่ามักจะไม่ได้รับการสนใจที่จะดำเนินการให้ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัวไปตามสิทธิที่มีอยู่ บางครั้งถึงกับหน่วงเหนี่ยวเรื่องไว้เพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบในการปล่อยชั่วคราวนั้น³⁰ หรือใช้การที่จะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต่อรองการรับสารภาพของผู้ต้องหา การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนจึงมักมีการร้องเรียนว่าเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เช่น มีการตั้งข้อหาหรือฐานความผิดที่สูงเกินกว่าความจริง หรือตั้งข้อหาพ่วงเพื่อยเพื่อประโยชน์ในการควบคุมตัวได้นาน ทว่าให้มีผลถึงการขออนุญาตประกันตัวที่ถูกต้องกำหนดหลักประกันให้สูง หรือถือเป็นเหตุคดีความผิดร้ายแรงไม่ทำประกันตัวได้ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการหรือศาลต่อมาได้ เพราะการใช้อดุลพินิจให้หรือไม่ทำประกันตัวนั้น กฎหมายกำหนดไว้อย่างกว้างขวางซึ่งอาจทำให้การใช้อดุลพินิจเป็นไปตามอำเภอใจของผู้ใช้อดุลพินิจก็ได้ จึงมีผู้เห็นว่าควรมีการตรวจสอบการไม่อนุญาตให้ประกันตัวในชั้นพนักงานสอบสวนโดยศาล เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาอย่างเต็มที่³¹ ซึ่งงานชั้นศาลเองก็ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 ได้แก้ไขเพิ่มเติมให้ผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวสามารถอุทธรณ์คำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีเพื่อตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง โดยให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องอุทธรณ์คำสั่งรีบส่ง

30 แสวง ชีระสวัสดิ์, เอกสารคู่มือการประกันตัวผู้ต้องหาคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร ; สหાયบลิคและการพิมพ์, 2527), หน้า 8-10.

31 สุพิศ ปราณีตผลกรัง, "การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาโดยองค์กรตุลาการในชั้นก่อนการพิจารณา ; ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทยและสหรัฐอเมริกา," หน้า 213, 227-228.

คำร้องพร้อมด้วยสภานวณความหรือสภานาสนวณความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา เพื่อพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว³² ส่วนการที่ไม่ได้แก้ไขให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนด้วยนั้น มีผู้เห็นว่าคงเป็นเพราะระยะเวลาที่ผู้ต้องหา ถูกควบคุมตามอำนาจพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นค่อนข้างสั้น คือ ไม่เกิน 7 วันเท่านั้น การที่จะให้อุทธรณ์ฎีกาคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวนคงจะไม่ทำให้มีผล เพราะกว่าจะดำเนินการได้ก็คงหมดระยะเวลาที่พนักงานสอบสวน จะมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหา ประกอบกับมีการตรวจสอบควบคุมภายในชั้นสอบสวนอยู่แล้ว³³ แต่ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นแรกที่ว่าให้มีการตรวจสอบการไม่อนุญาตให้ประกันตัวในชั้น พนักงานสอบสวนโดยการอุทธรณ์ต่อศาล เพราะเมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ศาลต้อง รีบสั่งโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามกฎหมาย³⁴ และจากการออกแบบสอบถามผู้เขียนพบว่า บกดี ศาลมักสั่งในวันยื่นคำร้องนั้นซึ่งสามารถให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาได้ดียิ่งขึ้น และทันเวลาก่อนที่พนักงานสอบสวนจะหมดอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหา อันเป็นการช่วยผ่อนคลาย การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอยู่ตลอดเวลา นับแต่ได้ถูก ควบคุมหรือขังตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สำหรับในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีบทบัญญัติกฎหมาย รับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวเป็นหลักนั้น ทำให้การปล่อยชั่วคราวในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือ ชั้นศาลไม่สู้จะมีปัญหาอย่างในประเทศไทย โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา มีระบบนายประกันอาชีพ ได้รับการยอมรับให้เข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการ ปล่อยชั่วคราวอย่างกว้างขวาง มีการดำเนินการในรูปบริษัทที่มักจะมีบริษัทประกันภัยหนุหลังจดทะเบียน เพื่อประกอบการเฉพาะด้าน และมีตัวแทนประจำอยู่ตามเมืองต่าง ๆ ทำให้มีฐานะทาง การเงินมั่นคงเชื่อถือได้ การขอปล่อยชั่วคราวของนายประกันอาชีพจึงไม่จำเป็นต้องวางเงินสด

32 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ.

33 เพชร สระทองอ่อน, "ดุลพินิจพนักงานสอบสวนในการปล่อยชั่วคราว," หน้า 243, 250-251.

34 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107.

หรือหลักประกันเสมอไป เพียงแต่ทำสัญญาว่าจะส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาลตามกฎหมายคนใด หากไม่ปฏิบัติตามต้องชำระเงินต่อศาลตามราคาประกันก็เพียงพอแล้ว ส่วนผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ชำระค่าตอบแทนให้นายประกันไม่เกินร้อยละ 10-15 ของราคาประกัน หรือถ้ามีฐานะยากจนก็อาจใช้หลักทรัพย์ประกันการชำระค่าตอบแทนในราคาที่ถูกกว่าที่จะต้องประกันต่อศาลโดยตรง และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี บริษัทประกันอาชีพรักมีนักสืบทำหน้าที่ติดตามจับกุมนำตัวมาส่งศาลได้ แต่สำหรับอังกฤษซึ่งยึดถือหลักความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้ต้องหาและนายประกันเป็นสำคัญ นายประกันอาชีพจึงไม่อาจเข้ามาแทรกแซงร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้อย่างในสหรัฐอเมริกา³⁵ นายประกันหรือผู้มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในอังกฤษจึงอยู่ในวงแคบกว่าในสหรัฐอเมริกา และประเทศไทยที่รวมถึงผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย

2.4 หลักเกณฑ์การใช้อุดมคติของศาลในการปล่อยชั่วคราว

หลักเกณฑ์การใช้อุดมคติของศาลในการปล่อยชั่วคราวนี้ จะได้พิจารณาหลักเกณฑ์ที่อยู่ในอำนาจของศาลไทยเป็นหลัก โดยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้อุดมคติของศาลในการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น บ้างตามสมควร และอาจกล่าวถึงการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนบ้าง เพราะเป็นองค์กรแรกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ เช่น การแจ้งข้อหาหนักเบาของพนักงานสอบสวน³⁶ ซึ่งมีผลต่อการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน รวมทั้งส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงชั้นพนักงานอัยการและศาลด้วย เป็นต้น

สำหรับหลักเกณฑ์การใช้อุดมคติของศาลในการปล่อยชั่วคราว ผู้เขียนจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์และบทบัญญัติกฎหมายที่อ้างอิงข้างต้นในปัจจุบันเป็นหลัก ดังต่อไปนี้

³⁵ โพลีย์ อาชวานันทกุล, "บทบาทของนายประกันอาชีพต่อกระบวนการยุติธรรม," หน้า 21-24.

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (1) และมาตรา 134.

2.4.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

กฎหมายรัฐธรรมนูญถือเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศไทย นับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ในอดีตได้เคยบัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาแล้ว จำนวน 3 ฉบับด้วยกัน ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.1 การบัญญัติรับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวในกฎหมาย

สำหรับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ฉบับปัจจุบัน ไม่ได้บัญญัติเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้โดยตรง คงบัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไปในมาตรา 29 ว่า "ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด" ซึ่งได้ส่งผลให้เจ้าพนักงานหรือศาลไม่อาจไปคุมขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาได้อย่างเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเขาได้กระทำความผิดจริง ในขณะที่เดียวกันก็อาจมีความจำเป็นที่ต้องคุมขังเขาไว้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ แต่หากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าเขาจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาทุกครั้ง เจ้าพนักงานหรือศาลต้องการ และยินดีที่จะรับโทษถ้าหากพิจารณาแล้วเขาเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องคุมขังเขาไว้ และเขาก็มีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวไประหว่างการพิจารณานั้น

ในส่วนของต่างประเทศ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไว้โดยเฉพาะในบทแก้ไขเพิ่มเติมที่ 8 (Eighth Amendment) ห้ามเรียกหลักประกันเกินสมควร (Excessive bail shall not be required.....) โดยไม่ได้บัญญัติสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวเอาไว้ด้วย แต่ก็ไม่ได้มีกฎหมายลำดับรองลงมาบัญญัติสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวในทุกคดีไว้แทน ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.4.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นหลักสำคัญที่สุดที่เจ้าพนักงานหรือศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสั่งการปล่อยชั่วคราว แต่ก็ได้วางหลักเกณฑ์ให้เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ดังต่อไปนี้

1. เจ้าพนักงานหรือศาลต้องรีบส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยเร็วเมื่อได้รับคำร้องขอ หรือต้องรีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่งแล้วแต่กรณี 37 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งต้องถูกคุมขังอยู่ตลอดเวลาที่ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว สำหรับกรณีที่ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลชั้นต้นนั้น ปกติศาลมักสั่งในวันยื่นคำร้อง

2. ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ 38

(1) ความหนักเบาแห่งข้อหา หมายถึง ข้อหาหรือฐานความผิดที่พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ หรือที่จำเลยต่อศาลว่าได้กระทำความผิด สำหรับการพิจารณาสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลจากการออกแบบสอบถามพบว่า ศาลได้ให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ข้อนี้มากที่สุด 39 กล่าวคือ ถ้าหากเป็นคดีทั่วไปที่มีอัตราโทษไม่สูง เช่น คดีความผิดฐานลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ นอโรง ยักยอก บุกรุก อนาคต หนี้นประมาท เป็นต้น ศาลก็อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเสมอ แต่ถ้าเป็นคดีที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์สะเทือนขวัญประชาชน หรือคดีที่มีอัตราโทษสูงที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีพฤติการณ์จะหลบหนีหรือจะไปข่มขู่พยาน เช่น คดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร คดีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตาย คดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยมีเหตุฉกรรจ์ คดีตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฐานผลิตหรือจำหน่าย หรือพยายามนำออกนอกราชอาณาจักร เป็นต้น โอกาสที่ศาลจะเข้าดุลพินิจสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวย่อมมีมาก

37 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (4)(5) มาตรา 107 มาตรา 119 ทวิ.

38 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 และ
 สุวัฒน์ชัย ใจหาญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2
 มาตรา 77 ถึง 156 (กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2536), หน้า 182-184.

39 โปรดดูภาคผนวก ค. และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110.

(2) พยานหลักฐานที่น่าสืบแล้วมีเพียงใด คือ ให้พิจารณาถึงพยานหลักฐานที่ได้สืบสวนสอบสวน หรือที่น่าสืบในศาลเท่าที่สอบถาม ได้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณามาแล้วว่ามิใช่ความจริงน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ หรือว่าเป็นการกลั่นแกล้งกันพยานหลักฐานในทางคดีอ่อน เช่น ในชั้นศาลสืบพยานไป 4 ปากแล้วยังไม่มีที่เท่าว่าจำเลยได้กระทำความผิด ดังนี้ ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวไปมากกว่ากรณีที่มีมูลความจริงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิดจริง

(3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร ซึ่งมีความหมายกว้างโดยรวมไปถึงมูลเหตุชักจูงใจหรือลักษณะการกระทำความผิดด้วย เช่น พฤติการณ์แห่งคดีมีลักษณะทารุณโหดร้าย มีการวางแผนไตร่ตรองแบ่งงานกันทำสลับซับซ้อน หรือเป็นที่สะเทือนขวัญของประชาชนมาก ดังนี้ ศาลอาจสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่ถ้ามีพฤติการณ์แห่งความผิดว่าจำเลยกระทำความผิดไม่มีเจตนา หรือทำเพื่อป้องกันตัว ก็ย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวสูง

(4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด กล่าวคือ ในการปล่อยชั่วคราวแม้จะมี 3 วิธี คือ ปล่อยโดยไม่ต้องมีประกันหรือโดยมีประกัน หรือโดยมีประกันและหลักประกัน แต่จากการออกแบบสอบถามและสถิติในการปล่อยชั่วคราว พบว่าศาลมักจะสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนเสมอ แต่มักจะอนุญาตให้ปล่อยโดยมีประกันหรือโดยมีประกันและหลักประกันแทบทั้งสิ้น 40 ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในการพิจารณาและรับโทษตามคำพิพากษาของศาล สำหรับกรณีมีประกันหากผู้ร้องขอประกันเป็นผู้ที่เชื่อถือได้ เช่น มีตำแหน่งหน้าที่ อาชีพการงาน ฐานะ หรือชื่อเสียงเป็นที่เชื่อถือหรือในกรณีมีหลักประกันหากเป็นหลักประกันที่เชื่อถือได้ เช่น เงินสด พันธบัตร สลากออมสิน โฉนดที่ดินมาเป็นหลักประกัน และมีความเกี่ยวพันสามารถที่จะนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามกำหนดนัดได้ ก็ย่อมมีโอกาสสูงที่จะได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

(5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเขาได้กระทำความผิดจริง แต่ในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการรักษา

ความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐจำเป็นต้องมีหลักประกันการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาในการพิจารณาและรับโทษตามคำพิพากษาของศาลเอาไว้ด้วย ดังนั้น หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพฤติการณ์น่าจะหลบหนี เช่น กรณีเป็นชาวต่างประเทศกระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์มีอัตราโทษสูง หรือกรณีเคยมีประวัติหลบหนีการกระทำความผิดหรือหลบหนีประกันมาก่อน ย่อมมีโอกาที่จะไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไป แม้ว่าข้อหาที่ถูกฟ้องร้องมีอัตราโทษไม่สูง หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยมีประกันและหลักประกันเชื่อถือได้ก็ตาม

(6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีอิทธิพลในทางนักเลง อาจจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานทั้งทางตรงและทางอ้อม ไปข่มขู่หรือทำร้ายพยาน ไปทำลายพยานหลักฐานต่าง ๆ เสียไปสร้างพยานหลักฐานมาต่อสู้อัยการ หรือจะไปกระทำความผิดอื่น เป็นต้น ทำให้เสียความยุติธรรมได้สำหรับภัยอันตรายนั้นไม่จำเป็นต้องเกิดจากฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำแต่อย่างใด อาจเกิดจากฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้ถูกกระทำก็ได้ เช่น อาจถูกประชาชนตีจากประชาชนซึ่งเจ้าพนักงานอาจคุมกันให้ไม่ได้ เป็นต้น ดังนี้ ศาลอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

(7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีค่าคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์แล้วแต่กรณี ศาลพึงรีบประกอบการวินิจฉัยได้กล่าวคือ นับตั้งแต่เวลาที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาลเป็นต้นไป ซึ่งเป็นกรณีที่ต้องยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาล ดังได้กล่าวมาในเรื่องขอบเขตอำนาจการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวแล้วนั่นเอง ถ้ามีค่าคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์แล้วแต่กรณี ศาลจะต้องรับไว้ประกอบการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว เพราะพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ แล้วแต่ว่าคดีอยู่ในขั้นตอนใดและดำเนินคดีโดยใคร ย่อมทราบถึงพฤติการณ์หรือความเป็นมาแห่งคดีได้ดีกว่า ส่วนจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล

ข้อสังเกต กฎหมายให้สิทธิเฉพาะพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์เท่านั้นที่มีค่าคัดค้านคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ ไม่ได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายซึ่งยังไม่ฟ้องคดีหรือยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการด้วย ส่วนข้อที่จะคัดค้านว่าไม่ควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ได้แก่ ข้อมูลประกอบข้อพิจารณา (1)-(6) ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลนั่นเอง เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีเพราะ เคยมีประวัติหลบหนีประกันมาก่อน เป็นต้น

3. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องหาหรือถูกฟ้องในความผิดมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสิบปี ถ้ามีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างสอบสวนหรือระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลจะต้องถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์ว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่ ถ้าไม่อาจถามได้โดยมีเหตุอันควร ศาลจะงดการถามเสียก็ได้แต่ต้องบันทึกเหตุนั้นไว้⁴¹ แต่เดิมบังคับให้ศาลต้องถามทุกกรณี แต่ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2522 แก้ไขให้ศาลงดการถามเสียก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลสามารถมีคำสั่งร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยรวดเร็ว และเพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกขังอยู่ได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อสังเกต กฎหมายบัญญัติให้ศาลถามพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือโจทก์เท่านั้น ไม่ได้บัญญัติให้ศาลถามผู้เสียหายด้วย ทั้งนี้ เพราะถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั่นเอง

4. ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอย่างอื่น คือ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีนั้น จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้⁴² กล่าวคือ หากเจ้าพนักงานหรือศาลจะสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว มีวิธีการปล่อยชั่วคราว 3 วิธี คือ

- (1) ปล่อยโดยไม่ต้องมีประกัน
- (2) ปล่อยโดยมีประกัน
- (3) ปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน

41 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 109.

42 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110.

แต่ทั้งนี้ วิธีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันนั้นใช้ได้สำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี เช่น คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท ลักทรัพย์ หนีอโงง โงงเจ้าหนี้ ยักยอก เป็นต้น ส่วนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไป เช่น คดีความผิดฐานข่มขืน กระทำความผิด กระทำอนาจาร มาผู้อื่น เป็นต้น การปล่อยชั่วคราวจะต้องปล่อยโดยมีประกัน หรือปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน

จากสถิติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในศาลชั้นต้นทั่วประเทศปรากฏว่า ศาลมักจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเป็นส่วนใหญ่ 43

5. เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยไปให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก 44 กล่าวคือ การปล่อยชั่วคราวโดยวิธีไม่ต้องมีประกันในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีนั้น ก่อนที่จะปล่อยไปเจ้าพนักงานหรือศาลต้องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก

6. เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยไปให้ผู้ประกันหรือผู้เป็นหลักประกันลงลายมือชื่อในสัญญาประกัน ซึ่งนอกจากจะมีข้อความอย่างอื่นอันพึงมี ยังต้องมีข้อความว่า ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกันแล้วแต่กรณี จะปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลซึ่งให้ปล่อยชั่วคราว และเมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุไว้ 45 กล่าวคือ การปล่อยชั่วคราวโดยวิธีมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไปนั้น ก่อนปล่อยไปต้องให้ผู้ประกันในกรณีปล่อยโดยมีประกัน หรือผู้เป็นหลักประกันในกรณีปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน ลงชื่อทำสัญญาประกันไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาล โดยสัญญาประกันอย่างน้อยต้องมีข้อความตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนข้อความอย่างอื่นอันพึงมี หมายความว่า ข้อความที่จำต้องมีเพื่อให้ครบถ้วนเป็นลักษณะสัญญาเท่านั้น ข้อความหรือเงื่อนไขใด ๆ ที่นอกเหนือไปย่อมไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย 46

43 โปรดดูภาคผนวก ข.

44 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 111.

45 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112.

46 คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 170.

7. การส่งปล่อยชั่วคราวของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนั้น ให้นำใช้ระหว่าง การสอบสวน หรือจนกว่าผู้ต้องหาถูกศาลสั่งขังระหว่างสอบสวน หรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่มิให้เกินสามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นทําให้ไม่อาจทําการสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนดสามเดือน จะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวให้เกินสามเดือนก็ได้ แต่มิให้เกินหกเดือน และเมื่อการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวสิ้นสุดลงแล้ว ถ้ายังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป ให้นำส่งผู้ต้องหามาศาลและให้นำบทบัญญัติมาตรา 87 วรรคสี่ถึงวรรคเก้ามาใช้บังคับ⁴⁷ หลักเกณฑ์นี้แต่เดิมเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการส่งปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาไปแล้ว ไม่มีกำหนดเวลาว่าจะต้องทําสานวนให้แล้วเสร็จและต้องฟ้องผู้ต้องหาภายในระยะเวลาใด ซึ่งแตกต่างจากกรณีการควบคุมผู้ต้องหาตามมาตรา 87 ที่กำหนดเวลาไว้มิให้เกินเจ็ดวัน หรือกรณีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminal ในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ยังได้บัญญัติการพักฟ้องไว้ตามมาตรา 7 มีกำหนดระยะเวลาเป็นขั้นตอน และมาตรา 9 ได้บัญญัติห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดเวลาตามมาตรา 7 เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการ อันมีผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีอำนาจส่งปล่อยชั่วคราวได้ชั่วคราวตามเวลาที่กฎหมายกำหนดให้นำตัวผู้ต้องหามาฟ้องต่อศาลเท่านั้น⁴⁸ ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 โดยจำกัดอำนาจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการปล่อยชั่วคราว ให้มีระยะเวลาใช้บังคับไม่เกินสามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว หรือมิให้เกินหกเดือนในกรณีที่มีเหตุจำเป็นทําให้ไม่อาจทําการสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนดสามเดือน เช่น พยานปากสำคัญเดินทางไปต่างประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเร่งรัดให้การสอบสวนเสร็จสิ้นไปโดยความรวดเร็ว

47 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 113.

48 หนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยธ 0504/988 ลงวันที่ 19 มกราคม 2522.

เมื่อการปล่อยชั่วคราวพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราวแล้ว ถ้ายังมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการส่งผู้ต้องหามาศาล เพื่อยื่นคำร้องต่อศาลขอมายังผู้ต้องหานั้นไว้ต่อไป ส่วนศาลจะอนุญาตหรือไม่ เป็นดุลพินิจของศาล

หลักเกณฑ์ข้อนี้จึงเป็นระยะเวลาบังคับใช้ของสัญญาประกันในชั้นพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ส่วนในชั้นศาลนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยตรง จึงขึ้นอยู่กับข้อความในสัญญาประกัน ซึ่งปกติจะมีข้อความในสัญญาประกันให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมามอบตัวต่อศาล มิฉะนั้นจะยอมรับผิดขอปรับเงินเบี้ยปรับ

ข้อสังเกต มีผู้เห็นว่าพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 ที่แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 113 ดังกล่าวข้างต้นนั้น ก่อให้เกิดปัญหาสับสนแก่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของรัฐที่จะต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยละเอียดรอบคอบ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลานานการดำเนินการตามสมควรแก่กรณีไป การเร่งรัดด้วยระยะเวลาที่กระทบต่อความละเอียดรอบคอบในการตรวจสอบค้นหาความจริง ไม่ได้ประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในเรื่องความเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ และทำให้ประโยชน์รัฐถูกกระทบกระเทือนโดยไม่สมควร กล่าวคือ ทำให้นายประกันในคดีเก่าพ้นความรับผิดชอบ และนายประกันในคดีใหม่หากเจ้าพนักงานไม่เพิกถอนการปล่อยชั่วคราวก่อนครบกำหนดหกเดือนนายประกันก็จะพ้นความรับผิดชอบเช่นกัน⁴⁹ ตลอดจนเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ศาลเข้าไปควบคุมตรวจสอบการบริหารงานของหน่วยงานตำรวจและอัยการ ทำให้ศาลเข้าไปควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานใหม่⁵⁰

49 จิตติ เจริญญา, "เมื่อประกันตัวผู้ต้องหาเกินหกเดือนต้องคืนหลักประกัน (ข้อหาหรือ ที่ 54/2535)," วารสารอัยการ 15 (ธันวาคม 2535) ; 44-47.

50 คณิต ณ นคร, "การกำหนดระยะเวลาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาของเจ้าพนักงาน," วารสารนิติศาสตร์ 19 (ธันวาคม 2532) ; 36-49.

นอกจากนี้ การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานหรือศาลในบางกรณี เช่น กรณีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค กฎหมายบัญญัติว่าถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน แต่ไม่มีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกันไม่เพียงพอในสามของจำนวนเงินตามเช็คแต่ละฉบับ⁵¹ ในกรณีเช่นนี้ศาลจึงมีหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจสั่งปล่อยชั่วคราวที่ชัดเจนแน่นอนตามกฎหมาย

8. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทำให้ผู้ร้องขอมีสถานเป็นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้อีกครั้งหนึ่ง⁵² อันเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่ช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยในการปล่อยชั่วคราว โดยให้ได้รับการกลั่นกรองตรวจสอบดุลพินิจที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้นอย่างรอบคอบอีกครั้งหนึ่ง

2.4.3 คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 นี้ ได้พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมจากคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2523 เพื่อให้ผู้พิพากษาทั้งหลายใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องการปล่อยชั่วคราว ให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย เป็นระเบียบเดียวกัน มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันยิ่งขึ้น โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า

51 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 6.

52 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ.

"ให้ประธานศาลฎีกามีหน้าที่วางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการของศาล
ทั้งหลาย เพื่อให้กิจการของศาลดำเนินไปโดยเรียบร้อยและเป็นระเบียบเดียวกัน ทั้งนี้ โดย
อนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม อนึ่ง เพื่อระมัดระวังการที่จะใช้ระเบียบ วิธีการ
ต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยกฎหมายหรือโดยประกาศอื่นให้เป็นไปโดยถูกต้อง ให้ประธานศาลฎีกามี
อำนาจแนะนำหรือตักเตือนผู้พิพากษาศาลทั้งหลายในการปฏิบัติตามระเบียบ วิธีการนั้น ๆ และ
ในการอื่น ๆ"

รายละเอียดคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531
และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2523 โปรดดูภาคผนวก ก.
โดยคำแนะนำ พ.ศ. 2531 ได้มีการแก้ไขข้อ 8, ข้อ 12 และเพิ่มเติมข้อ 13 ถึงข้อ 15 จาก
คำแนะนำ พ.ศ. 2523

สำหรับเหตุผลในการออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวนั้น
ได้ปรากฏอยู่ในหนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ น.ว.61/2523 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2523
กล่าวคือ ด้วยปรากฏว่าผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ของศาลมักจะถูกร้องเรียนกล่าวโทษเกี่ยวกับการ
ปล่อยชั่วคราวเสมอ เช่น กล่าวหาว่าผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจหนักไปในทางที่ไม่อนุญาตให้ปล่อย
ชั่วคราว เรียกประกันสูงเกินควร หรือการส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวไม่เป็นไปตาม
เดียวกัน เจ้าหน้าที่ของศาลไม่ให้ความสะดวกเท่าที่ควร ถือโอกาสเรียกลบประโยชน์ตอบแทน
โดยมิชอบในการเขียนคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้และเสนอคำร้องนั้นให้เป็นพิเศษ หรือกระทำ
การเป็นนายประกันอาชีพเสียเอง สิ่งเหล่านี้แม้ส่วนมากจะเกิดจากความเข้าใจผิดของผู้ร้อง
เรียน แต่ก็จำเป็นต้องมีการป้องกันและปรับปรุงแก้ไขโดยด่วนเพื่อธำรงไว้ซึ่งความเชื่อถือ
ศรัทธาในสถาบันศาลยุติธรรม และเพื่ออำนวยความสะดวกและความเป็นธรรมรวมทั้งคุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพของประชาชนในเรื่องการพิจารณาและการสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว
รวมทั้งการเรียกและการกำหนดหลักประกันนั้น เป็นอำนาจอิสระของผู้พิพากษาที่จะดำเนินการ
และใช้ดุลพินิจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรภายใต้หลักเกณฑ์ที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การปล่อยชั่วคราวได้เป็นไปโดยเรียบร้อยและเป็นระเบียบ
เดียวกันยิ่งขึ้น ท่านประธานศาลฎีกาในฐานะประมุขฝ่ายตุลาการได้พิจารณาออกคำแนะนำไว้เป็น
การทั่วไป สำหรับให้ผู้พิพากษาทั้งหลายใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวกับการ
ปล่อยชั่วคราว เชื่อว่าหากผู้พิพากษาทั้งหลายได้ใช้คำแนะนำดังกล่าวเป็นแนวทางในการพิจารณา

และมีคำสั่งเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวแล้ว การปล่อยชั่วคราวจะดำเนินไปโดยเรียบร้อยและเป็นระเบียบเดียวกัน ทั้งจะช่วยป้องกันมิให้เกิดความเข้าใจผิดและมีการร้องเรียนในเรื่องนี้กันขึ้นอีกต่อไปด้วย

สำหรับคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจให้หรือไม่ให้ปล่อยชั่วคราว ได้แก่ คำแนะนำในข้อ 1 ถึงข้อ 7 ข้อ 14 ส่วนคำแนะนำข้อ 8 ถึงข้อ 11 ข้อ 13 เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกัน และคำแนะนำข้อ 12 และข้อ 15 เป็นระบบงานและวิธีปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวประจำปี 53

หลังจากที่ท่านประธานศาลฎีกาได้ออกคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2523 และกระทรวงยุติธรรมได้ออกหนังสือที่ น.ว.61/2523 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2523 แจ้งให้ผู้พิพากษาศาลทั้งหลายได้ใช้คำแนะนำดังกล่าวเป็นแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวแล้ว ปรากฏว่าผู้ต้องหาและจำเลยได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเพิ่มขึ้น ดังปรากฏในหนังสือกระทรวงยุติธรรม ที่ ยช 0404/ว.16 ลงวันที่ 27 มกราคม 2531⁵⁴ และสถิติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร⁵⁵ แต่ก็ยังมีข้อขัดข้องบางประการ ประกอบกับได้มีการรวบรวมข้อมูลและข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากการสัมมนาผู้พิพากษาและผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหลายครั้ง จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมคำแนะนำของประธานศาลฎีกา พ.ศ. 2523 อีกบางประการ ดังปรากฏตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 ให้ผู้พิพากษาทั้งหลายใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องการปล่อยชั่วคราวจนถึงปัจจุบัน

53 โปรดดูภาคผนวก ก.

54 โปรดดูภาคผนวก ก.

55 โปรดดูภาคผนวก ข.

อนึ่ง ก่อนที่จะมีคำแนะนำของประธานสภาฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2531 ได้เคยมีมติคณะรัฐมนตรีเรื่องหลักเกณฑ์การนำผู้ต้องหาไปปล่อยชั่วคราว โดยคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบด้วยเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2487 และกระทรวงยุติธรรมได้มีหนังสือ ที่ น.ว.106/2487 ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2487 ถึง ผู้พิพากษาศาลทั้งหลายเพื่อจะได้ทราบหลักเกณฑ์ปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ทางอื่นในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งมีหลักเกณฑ์บางประการที่ตรงกันกับคำแนะนำของประธานสภาฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในเวลาต่อมา ผู้เขียนจึงได้นำมาแสดงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

หลักเกณฑ์การนำผู้ต้องหาไปปล่อยชั่วคราว

ในการวินิจฉัยปล่อยชั่วคราวนั้น โดยปกติผู้มีส่วนทำหน้าที่ในการปล่อยชั่วคราวได้ถือหลักเกณฑ์ในการนำผู้ต้องหาไปปล่อยชั่วคราว ดังต่อไปนี้

1. ในคดีลหุโทษ หรือคดีอื่นที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท ถ้าเจ้าพนักงานเห็นว่าถ้าปล่อยไปจะหลบหนีเมื่อมีปล่อยชั่วคราว ก็ควรปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน
2. ในคดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียว เมื่อมีปล่อยชั่วคราวถ้าเชื่อผู้ร้องขอประกันหรือเชื่อหลักประกัน ก็ควรปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยหรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้ และถ้าผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวจะวางเงินสดทำงานวางอัตราโทษอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแล้ว ก็ควรปล่อยชั่วคราวไปได้
3. ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่าหนึ่งเดือนขึ้นไปแต่ไม่เกินสามปี แม้จะมีโทษปรับด้วยก็ควรนำผู้ต้องหาไปปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักวินิจฉัยปล่อยตามความในมาตรา 108 ถึงมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
4. ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่าสามปีขึ้นไป แม้จะมีโทษปรับด้วยก็ควรนำผู้ต้องหาไปปล่อยชั่วคราวตามควรแก่รูปคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยอาศัยหลักวินิจฉัยปล่อยตามความในมาตรา 108 ถึงมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
5. ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้หญิง หรือคนทุพพลภาพ หรือคนชราอายุเกินกว่า 55 ปีขึ้นไป หรือเด็กอายุไม่เกิน 16 ปี ก็ควรนำผู้ต้องหาไปปล่อยชั่วคราว

6. เมื่อมีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวไม่ว่าเวลาใด ๆ ให้ผู้มีอำนาจหน้าที่รับสั่ง โดยอาศัยหลักเกณฑ์ข้างต้น

7. หลักเกณฑ์ข้างต้นนี้ยกเว้นการบังคับแก่ทหารหรือตำรวจซึ่งเป็นผู้ต้องหา

2.4.4 คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในชั้นฎีกาโดยทางโทรสาร พ.ศ. 2537

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในชั้นฎีกาโดยทางโทรสารนั้น ท่านประธานฎีกาได้ออกคำแนะนำแก่ผู้พิพากษาศาลทั้งหลายในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับคำร้องขอปล่อยชั่วคราวของจำเลยที่อยู่ในอำนาจพิจารณาและมีคำสั่งของศาลฎีกา เพื่อให้การเป็นไปโดยรวดเร็ว และให้จำเลยได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาสมดังเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 และมาตรา 119 ทวิ โดยให้ศาลชั้นต้นรับส่งสำเนาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวพร้อมสำเนาย่อสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลฎีกาโดยทางโทรสาร (FAX) ในวันเดียวกันกับวันที่ยื่นคำร้องหรืออย่างช้าที่สุดในวันทำการรุ่งขึ้น ตามรายละเอียดดังปรากฏในภาคผนวก ก. ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวที่สำคัญในแง่ของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ต้องถูกควบคุมหรือขังอยู่ตลอดเวลาในระหว่างการพิจารณาคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว โดยให้ได้รับการพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็วต่อไป

2.4.5 หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศ

1. หลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวของสหรัฐอเมริกา ดังที่ได้กล่าวในหัวข้อประวัติความเป็นมาของการปล่อยชั่วคราวแล้วว่า ในสหรัฐอเมริกามี Judiciary Act 1789 และ The Federal Rules of Criminal Procedure (Title 18 U.S. Code) 1966 Rule 46 บัญญัติว่า ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญามีสิทธิได้รับการประกันตัวในทุกคดี เว้นแต่คดีที่ถูกกล่าวหาว่านั้นจะมีโทษถึงขั้นประหารชีวิต ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกต้องหาว่าได้ทำความผิดในความผิดที่มีโทษถึงขั้นประหารชีวิต อาจได้รับการประกันตัวได้หากศาลได้พิจารณาอนุญาตโดย

คำนึงถึงพยานหลักฐาน ลักษณะ และพฤติการณ์แวดล้อมของความคิดที่ถูกล่ามคา สำหรับรับทษ
 ประหารชีวิตนั้นแม้รัฐส่วนใหญ่ได้ยกเลิกไปแล้ว ดังนั้น คดีที่มีโทษถึงขั้นประหารชีวิต จึงหมาย
 ความรวมถึงคดีข่มขืน คดีกบฏ หรือคดีที่ถูกล่ามคาอาจได้รับโทษถึงจำคุกตลอดชีวิตด้วย 56
 จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงอาจสรุปหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวของสหรัฐอเมริกา ดังนี้ คือ 57

(1) ผู้ถูกล่ามคาว่ากระทำความผิดอาญามีสิทธิได้รับการประกันตัวในทุคดี การ
 พิจารณาการประกันตัวมีวัตถุประสงค์มุ่งแต่เพียงว่า ผู้กระทำความผิดต้องมาปรากฏตัวในการพิจารณา
 คดีของศาล ตามเงื่อนไขที่ต้องให้คำรับรองจนเป็นที่พอใจว่าจะมาศาลได้ ในวันนัดพิจารณาและ
 ยินยอมที่จะรับทษถ้าพบว่ากระทำความผิดจริง ุคยต้องมีสัญญาประกันหรือการวางเงินจำนวนหนึ่ง
 เพื่อเป็นหลักประกันเพิ่มขึ้น ซึ่งหากผิดสัญญาประกันตัวต้องถูกริบเงินนั้น

(2) แม้ผู้ถูกล่ามคาว่ากระทำความผิดอาญาบางคนมีแนวโน้มที่จะหลบหนี ก็ยังมี
 สิทธิที่จะได้รับการประกันตัว เพราะการจะผลุงให้เกิดความยุติธรรมจำเป็นต้องมีการเสี่ยงภัย
 ที่ว่าจำเลยอาจจะหลบหนีบ้าง แต่ก็ได้กำหนดวิธีการจัดการในกรณีที่มีการหลบหนีไว้

(3) จำนวนเงินประกันจะต้องไม่กำหนดจนสูงเกินไปตามรัฐธรรมนูญฉบับ
 แก้ไขครั้งที่ 8 แต่ต้องกำหนดค่าที่เหมาะสมเพียงพอลดความเสี่ยงภัยจากการที่ผู้ถูกล่ามคาว่า
 กระทำความผิดอาญาจะหลบหนี หรือเพียงพอให้เขามาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีต่อศาล

ทั้งนี้ ศาลจะต้องคำนึงถึงความหนักเบาแห่งความคิดที่ฟ้องร้องนี้หนักพยานหลักฐาน
 ในคดี ฐานะการเงิน การทำงานของจำเลย ชีวิตประวัติ ชีวิตครอบครัว บ้านที่อาชญากรรมที่
 แล้ว ๆ มา (ถ้ามี) บันทึกการหนีประกัน (ถ้ามี) และความเป็นผู้มีคุณธรรมของจำเลย เพื่อให้
 ศาลช้ดุลพินิจได้เหมาะสมเป็นราย ๆ ไปว่า เมื่อศาลปล่อยจำเลยชั่วคราวไปแล้วจำเลยจะมา
 ปรากฏตัวตามศาลสั่งหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติปรากฏว่ายังมีการปล่อยชั่วคราวโดย

56 Paul E. Dow, Discretionary Justice : A Critical Inquiry
 (Cambridge : Mass Ballinger Pub., 1981), p.66.

57 ธง สีพิงธรรม, "ความเป็นมาและทฤษฎีว่าด้วยการประกันตัวในประเทศ
 อังกฤษและสหรัฐอเมริกา," หน้า 78-81.

พิจารณาเฉพาะความหนักเบาของความคิดที่ถูกฟ้องร้องเท่านั้น โดยหาได้อาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยแต่ละคนไม่ จึงได้มีการพยายามแก้ไขให้การปฏิบัติเดินไปตามแนวเดียวกันที่กฎหมายบัญญัติได้ 58

2. หลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวของอังกฤษ ในอังกฤษได้มี Bail Act 1976 มาตรา 4 บัญญัติรับรองสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวเอาไว้เช่นกัน การปฏิเสธไม่ให้ประกันตัวต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมาย กล่าวคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัวในกรณี ดังต่อไปนี้ 59

(1) มีเหตุผลอันควรรู้สาลเชื่อว่า หากมีการปล่อยชั่วคราวไป ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะกระทำความผิดข้อกำหนดการควบคุมตัว หรือกระทำความผิดในระหว่างที่ได้รับประกันอีก หรือเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานาคดี หรือขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่เกี่ยวข้องกับตนเองหรือผู้อื่น

(2) เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า การควบคุมตัวไว้ก็เพื่อความปลอดภัยของผู้ต้องหาหรือจำเลยเอง หากเป็นกรณีเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรควบคุมไว้เพื่อสวัสดิภาพของเด็กหรือเยาวชนเอง

(3) มีคำสั่งให้ควบคุมตัวไว้

(4) เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า ช่วงระยะเวลาตาม (1) ถึง (3) เป็นต้นมา ท้าให้อนุมานได้ว่าเป็นการประวิงความ

---

58 Patricia M. Wald, "The Right to Bail Revisited : A Decade of Promise without Fullfillment," in The Right of The Accused, Volume I Sage Criminal Justice System Annuals, Stuart S. Nagek, Editor, Sage Publication, London 1972, pp.179-180, อ้างถึงใน บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ, รายงานวิจัยเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย (ม.ป.ท. 2526), หน้า 123.

59 Cristopher J. Emmins, A Practical Approach to Criminal Procedure, pp.347-348.

(5) เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกจับ เพราะหลบหนีในระหว่างที่ได้รับ การประกันตัว ตาม Bail Act 1976 มาตรา 7

3. หลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวของฝรั่งเศส กฎหมายวิธีพิจารณาความของฝรั่งเศสได้บัญญัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวว่า เป็นผลอันสืบเนื่องมาจากการควบคุมแบบป้องกัน เฉพาะในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ หรือความผิดชั้นมหันตโทษ (crime) หรือความผิดที่มีโทษปานกลาง หรือความผิดชั้นมัธยมโทษ (delit) ห้ามไม่ให้ควบคุมผู้ต้องหาในคดีที่มีโทษเพียงปรับหรือจำคุกในคดีความผิดชั้นลหุโทษ (Contravention) ⁶⁰ โดยมีหลักเกณฑ์ 3 กรณี คือ 61

(1) กรณีปล่อยตามสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อพ้นระยะเวลา 5 วันนับแต่เวลาที่ได้มาปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาไต่สวนครั้งแรกสิ้นสุดลง กรณีนี้กฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ว่า จำเลยต้องมีภูมิลำเนาในฝรั่งเศส คดีที่ถูกกล่าวหาไม่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษในความผิดฐานอุกฉกรรจ์ หรือถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 3 เดือนโดยไม่มี การรอกการลงโทษไว้ ทั้งนี้ โดยไม่ต้องมีประกัน

(2) กรณีปล่อยตามที่ผู้พิพากษาไต่สวนเห็นสมควร เมื่อมีความเห็นของอัยการ ไม่ว่าจะให้ปล่อยหรือไม่ แต่มีหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขว่าจำเลยต้องมาปรากฏตัวในการพิจารณาต่อศาลทุกครั้งที่ต้องการ และหากเปลี่ยนที่อยู่ต้องแจ้งให้ผู้พิพากษาไต่สวนทราบทุกครั้ง คำสั่งปล่อย ในกรณีนี้หากอัยการเสนอความเห็นไม่เห็นด้วยเอาไว้ อัยการก็อาจอุทธรณ์ได้ แต่หากคดีขึ้นสู่ศาลที่พิจารณาแล้ว ศาลที่พิจารณาก็สามารถปล่อยตัวเองเมื่ออัยการได้เสนอความเห็นไม่ว่าจะ ปล่อยหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ การปล่อยในกรณีนี้อาจมีประกันด้วยก็ได้

⁶⁰ ซีรพันธุ์ รัศมีรัตน์, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ.1958 (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 40-42.

⁶¹ มาลี ทองภูสวรรค์, "การคุมขังและกักขังผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา," หน้า 132-136.

(3) กรณีปล่อยตามความเห็นสมควรเมื่อมีคำร้องขอ

ก. ก่อนปิดการไต่สวนคดี อัยการสามารถขอให้ปล่อยได้ตลอดเวลา ผู้พิพากษาไต่สวนต้องพิจารณาภายใน 5 วันนับแต่มีคำร้องขอ และเมื่อมีคำสั่งแล้วยังสามารถอุทธรณ์ต่อไปนี้ แต่ถ้าจำเลยร้องขอศาลต้องส่งคำร้องไปให้อัยการ และต้องมีคำสั่งภายใน 5 วันนับแต่ส่งคำร้องนั้น คำสั่งนี้อุทธรณ์ได้ในบางกรณี และถ้าผู้พิพากษาไต่สวนไม่ดำเนินการภายใน 5 วัน จำเลยอาจร้องขอไปยังศาลที่พิจารณารโดยตรงเลยก็ได้ ศาลที่พิจารณาจะต้องมีคำสั่งภายใน 15 วัน หลังจากฟังเหตุผลและสำนวนอัยการ หากไม่มีคำสั่งใดภายใน 15 วันอีก จำเลยจะต้องได้รับการปล่อยชั่วคราวทันที เว้นแต่ศาลที่พิจารณาคดีจะสั่งให้มีการตรวจสอบคำร้อง ทั้งนี้ มีเงื่อนไขให้จำเลยต้องเลือกภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลไม่ว่าจะอยู่ในเขตศาลไต่สวนหรือเขตศาลที่พิจารณาและต้องสัญญาว่าจะต้องมาปรากฏตัวในการพิจารณาต่อศาลทุกครั้งที่ต้องการ ตลอดจนจะต้องมีประกันในการปล่อยชั่วคราว

ข. หลังปิดการไต่สวนคดี กฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 142 บัญญัติให้จำเลยทุกคนมีสิทธิขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ทุกกรณีและตลอดระยะเวลาแห่งกระบวนการพิจารณา โดยอาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลไต่สวนคดีหรือศาลที่จะพิจารณาคดีก็ได้แล้วแต่กรณี ในกรณีนี้กฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงระยะเวลาแห่งการวินิจฉัยหรือมีคำสั่ง ดังเช่นกรณีก่อนปิดการไต่สวนคดี

2.5 หลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกัน

หลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกันนี้ เป็นขั้นตอนที่ต่อจากหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลที่สั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว แต่วิธีการปล่อยชั่วคราวมี 3 ประเภท คือ ปล่อยโดยไม่มีประกัน ปล่อยโดยมีประกัน และปล่อยโดยมีประกันและหลักประกัน และส่วนใหญ่มักใช้ดุลพินิจสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเสมอ ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.2 วิธีการปล่อยชั่วคราว โดยที่ประกันและหลักประกันเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งในการปล่อยชั่วคราว เพราะถึงแม้ว่าศาลจะสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว แต่ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหรือไม่สามารถหาประกันหรือหลักประกันมาวางต่อได้ ผลที่สุดก็ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวไปนั่นเอง ดังเช่นที่เคยปรากฏในประเทศอังกฤษซึ่งมี The Petition of Right 1629 เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวบัญญัติจากต่อหน้าพระเจ้ามหากษัตริย์มีให้สั่งจับบุคคล

โดยไม่แสดงเหตุแห่งการสั่งนั้น แต่ในทางปฏิบัติศาลยุติธรรมสามารถเลี่ยงการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ด้วยการกำหนดหลักประกันในการประกันตัวไว้สูงจนผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่อาจหาประกันได้ ผู้เขียนจึงขอแยกหลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกันตามลำดับต่อไปนี้ คือ

2.5.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.1 การบัญญัติรับรองสิทธิในการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายแล้วว่า ประเทศไทยเคยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับด้วยกัน กล่าวคือ

- (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มาตรา 30
วรรคสาม
- (2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 มาตรา 28
วรรคสาม และ
- (3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มาตรา 32
วรรคสาม

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งสามฉบับได้บัญญัติตรงกันว่า "คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ"⁶² หลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกันที่ได้จากบทบัญญัติข้างต้นก็คือ จะเรียกหลักประกันเกินควรแก่กรณีมิได้ ส่วนหลักประกันจำนวนที่สมควร คือ จำนวนพอดีที่จะทำให้จำเลยต้องมาปรากฏตัวต่อศาลเมื่อศาลสั่ง⁶³

62 โปรดดูภาคผนวก ข.

63 บุญทิพย์ ผ่องจิตร แลนเกรฟ, รายงานวิจัยเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย, หน้า 121.

ซึ่งต้องพิจารณาให้เหมาะสมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นรายกรณีไป นอกจากนี้ เคยมีตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1047/2512 วินิจฉัยว่า ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยผิดตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 มาตรา 4 ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตลอดชีวิตและปรับไม่เกิน 40,000 บาท ให้จำคุกจำเลย 7 ปี และให้จำเลย คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินด้วย จำเลยฎีกาและร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างฎีกา ศาลอนุญาตให้ ประกัน ตีราคา 100,000 บาท การปล่อยชั่วคราวโดยให้ประกันตัวจำเลยระหว่างฎีกาเป็น ราคา 100,000 บาท ในกรณีเช่นนี้ไม่เป็นการเรียกประกันเกินควรและไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 มาตรา 28 แต่อย่างไร และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 466/ 2518 ผู้พิพากษาเห็นว่าผู้ขอประกันตีราคาทรัพย์สินสูงเกินไปก็อาจสั่งแก้ไขได้ เป็นการใช้ดุลพินิจ ภายในขอบอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและกฎหมายวิธีพิจารณาความ

สำหรับของต่างประเทศ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาในบทแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 8 (Eighth Amendment) ได้บัญญัติห้ามเรียกหลักประกันเกินสมควร (Excessive bail shall not be required...) เอาไว้ โดยจะต้องกำหนดหลักประกันที่เหมาะสม เพียงเพื่อลดความเสี่ยงภัยจากการที่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาจะหลบหนี หรือเพียงพอให้ เขามาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีต่อศาลเท่านั้น⁶⁴

2.5.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราว ที่ประเทศไทยใช้เป็นหลักสำคัญในปัจจุบัน แต่ในเรื่องการพิจารณาประกันและหลักประกันแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับบัญญัติให้เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจกำหนดได้

⁶⁴ ชง สีผึ้งธรรม, "ความเป็นมาและทฤษฎีว่าด้วยการประกันตัวในประเทศอังกฤษ และอเมริกา," หน้า 80.

อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ตามมาตรา 108 (4) บัญญัติว่า "เชื่อกฎผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด" มาตรา 110, 111, 112, 114 ได้บัญญัติโดยคำนึงถึงอัตราโทษจำคุกเป็นหลักในการกำหนดวิธีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ดังได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 2.2 วิธีการปล่อยชั่วคราว

การพิจารณาประกันและหลักประกัน ในทางปฏิบัติศาลมักจะส่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่ามีความผิด แต่ก็มักจะให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเสมอเช่นกัน⁶⁵ ทั้งนี้ ก็เพื่อคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม กล่าวคือ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาปรากฏตัวในการพิจารณาของศาลและให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลนั่นเอง และเมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยให้ประกันและหลักประกันนั้นก่อนปล่อยตัวไป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 ได้กำหนดให้ผู้ร้องขอประกันจัดหาหลักประกันมา ซึ่งแสดงว่าตามกฎหมายจะต้องมีการตีราคาหลักประกันก่อน⁶⁶ ส่วนการที่ศาลจะตีราคาประกันสูงต่ำ เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 (1)-(7) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2.4.2 ตัวอย่างเช่น ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกสูง โอกาสที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีมีมาก ศาลก็จะตีราคาประกันสูง แต่ถ้าเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่น่าจะหลบหนี ศาลก็จะตีราคาประกันต่ำ เป็นต้น ส่วนในแบบคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว (กรณีวางเงินสด) และสัญญาประกันในชั้นศาล จะมีข้อความเกี่ยวกับการนำทรัพย์สินหรือเงินสดมาวางไว้เป็นหลักประกันต่อศาลเอาไว้ด้วย ในทางปฏิบัติผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวจึงมักจะยื่นแบบหลักประกันไปพร้อมด้วยเสมอเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ดังนั้น ก่อนที่จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวจึงควรทราบก่อนว่าลักษณะคดีนั้นก่อนว่าศาลจะตีราคาประกันเท่าใด เพื่อจะได้เตรียมหลักประกันมาได้พอเพียง กรณีหลักประกันเป็นเงินสด พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน ตั๋วแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว เช่นนี้ก็ไม่มีปัญหาเรื่องมูลค่าหรือราคาของหลักประกัน แต่ในกรณี

65 โปรดดูภาคผนวก ค. และภาคผนวก ช.

66 คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 169.

ของที่ดินหรืออาคารสิ่งปลูกสร้าง ศาลมักจะตีราคาตามราคาประเมินของทางราชการหรืออาจต่ำกว่านั้น เช่นนี้จึงควรนำโฉนดที่ดินหรือ น.ส.3 ที่มีราคาสูงกว่าประกันมาก ๆ มาเป็นหลักประกัน มิฉะนั้นศาลอาจถือว่าหลักประกันไม่เพียงพอก็ได้ สำหรับแบบพิมพ์ศาลในการปล่อยชั่วคราวและตัวอย่างการตีราคาประกันนั้น โปรดดูในภาคผนวก 67 นอกจากนี้ ยังมีผู้เห็นว่าผลของการกำหนดระดับการตีราคาประกันเป็นสาเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดระบบนายประกันอาชีพขึ้น สมควรที่รัฐและองค์กรทางสังคมสงเคราะห์ควรเข้ามาดำเนินการแก้ไขวิธีการหรือมาตรการต่าง ๆ ที่สามารถจะเป็นหลักประกันที่มั่นคงแก่ประชาชนได้ว่าจะไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบในรูปของค่าบริการและความไม่รู้ในระบบของการดำเนินการประกัน 68

อนึ่ง ภายหลังจากที่ได้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือโดยมีประกันและหลักประกันไปแล้ว หากโดยความปรากฏต่อมา หรือเนื่องจากกลฉ้อฉลหรือหลงผิด เจ้าพนักงานหรือศาลมีอำนาจเรียกผู้ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาประกันมาพร้อมกัน ในกรณีปรากฏว่าสัญญาประกันต่ำไปให้เปลี่ยนสัญญาประกันให้จำนวนเงินสูงขึ้น หรือในกรณีหลักประกันไม่เพียงพอก็ให้เรียกหลักประกันเพิ่มหรือดีกว่าเดิม และในกรณีที่คดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ๆ มีอำนาจแก้คำสั่งศาลล่างให้จำเลยทาหรือหาประกันเป็นจำนวนเงินสูงขึ้น หรือถ้าเห็นว่าหลักประกันไม่เพียงพอจะสั่งให้หาหลักประกันเพิ่มหรือดีกว่าเดิมก็ได้ 69

นอกจากนี้ การพิจารณาประกันและหลักประกันในบางกรณี เช่น กรณีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค กฎหมายได้บัญญัติว่าถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสั่งปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันแต่ไม่มีหลักประกันหรือมีประกันและหลักประกันไม่กินหนึ่งในสามของจำนวนเงินตามเช็คแต่ละฉบับ 70 ในกรณีเช่นนี้ศาลจึงมีหลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกันได้ไม่กินจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้

67 โปรดดูภาคผนวก ข.

68 สุขุมาลัย สุรเชบล, "การประกันในชั้นสอบสวน ; ศึกษาในแง่การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานในทางปฏิบัติ วิเคราะห์ตามแนวทางสังคมสงเคราะห์," หน้า 30.

69 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 115.

70 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 6.

สำหรับในต่างประเทศซึ่งมีบทบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว เป็นหลักตั้งกล่าวมาแล้วว่าบทที่ 2 นั้น ในการพิจารณาประกันและหลักประกันจึงได้มีการดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิข้างต้น ดังเช่นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาบทแก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 8 (Eighth Amendment) บัญญัติห้ามเรียกหลักประกันเกินสมควรเอาไว้ ซึ่งต่อมาสภาครองเกสก็ได้ออกกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกันโดยศาลคำนึงถึง 71

- (1) ลักษณะความผิดและสภาพแวดล้อมแห่งความผิดที่จำเลยถูกฟ้องร้อง
- (2) ฐานะนักพยานที่ชี้ยันจำเลย
- (3) สภาพทางการเงินของจำเลยที่จะให้ประกันได้
- (4) นิสัยใจคอของจำเลยในคดีนั้น ๆ

หลักเกณฑ์ทั้งสี่ประการนี้เป็นความพยายามของรัฐที่จะให้จำเลยแต่ละคนได้รับการปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวโดยเท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น ในคดีที่ John Z. De Sorean นักธุรกิจอุตสาหกรรมรถยนต์เป็นผู้ต้องหาฐานมีรถเคนราคารในท้องตลาดประมาณ 24 ล้าน ดอลลาร์เอาไว้เพื่อจำหน่าย ผู้ต้องหาไม่ฐานะดีและถูกฟ้องร้องเป็นครั้งแรก มีชื่อเสียงในทางสังคม ความผิดที่ถูกฟ้องร้องมีโทษจำคุก 15 ปี คดีนี้ศาลกำหนดหลักประกัน 5 ล้าน ดอลลาร์ เป็นต้น รวมทั้งการที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการปล่อยชั่วคราว 4 วิธีตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าบทที่ 2 หัวข้อการปล่อยชั่วคราวในประเทศสหรัฐอเมริกา และในกรณีที่จำเลยยังเห็นว่าศาลเรียกหลักประกันสูงไป จำเลยสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ให้ลดจำนวนหลักประกันลงได้ และถึงแม้จำเลยจะมีหลักประกันครบถ้วน แต่ถ้าได้ความว่าหากปล่อยจำเลยไปแล้ว จำเลยจะไปก่อให้เกิดอันตรายแก่สังคม ศาลก็อาจไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้เช่นกัน

71 บุญทิพย์ ฟ่องจิตร์ แลนเกรฟ, รายงานวิจัยเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีอาญาในประเทศไทย, หน้า 124-125.

2.5.3 คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 ⁷²

การพิจารณาประกันและหลักประกันตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 นี้ ได้กล่าวในหัวข้อ 2.4.3 มาแล้วว่า ได้แก่ คำแนะนำข้อ 8 ถึงข้อ 11 และข้อ 13 ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อให้ผู้พิพากษาทั้งหลายใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องการปล่อยชั่วคราว ให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยเป็นระเบียบเดียวกัน มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันยิ่งขึ้น

จากการออกแบบสอบถามผู้เขียนพบว่า การเรียกหลักประกันของศาลในทางปฏิบัติศาลมักจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ความหนักเบาแห่งข้อหาเป็นส่วนใหญ่ ⁷³ ในกรณีเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกัน แม้ว่าทางปฏิบัติศาลจะถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่ถ้าศาลกำหนดค่างานประกันโดยพิจารณาจากความหนักเบาแห่งข้อหาเป็นหลักแล้ว บุคคลที่มีฐานะร่ำรวยย่อมมีโอกาที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวมากกว่าบุคคลที่มีฐานะยากจน ⁷⁴ ซึ่งไม่มีหรือไม่สามารถจัดหาประกันหรือหลักประกันมาตามคำสั่งศาลได้ ด้วยเหตุนี้ ในคำแนะนำหลายข้อ เช่น ข้อ 8 แนะนำให้ศาลควรที่จะพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยมีประกันแต่ไม่จำเป็นต้องมีประกัน หรือข้อ 9 ให้ศาลพิจารณาหลักประกันประเภทมีบุคคลเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ในเมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีหลักฐาน ตามหนังสือที่ อาชีพการงาน ฐานะ หรือชื่อเสียงเป็นที่เชื่อถือได้ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีฐานะยากจนมีโอกาได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้นนั่นเอง กล่าวคือ ตามหลักเกณฑ์ในคำแนะนำนี้ ในคดีความผิดเดียวกันแต่มีจำเลยหลายคนซึ่งแต่ละคนมีอาชีพการงาน ฐานะ หรือชื่อเสียงแตกต่างกัน จึงไม่ควรกำหนดค่างานประกันเท่ากัน

72 โปรดดูภาคผนวก ก.

73 โปรดดูภาคผนวก ค.

74 คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 166.

ส่วนการที่ศาลจะใช้วิธีการตามที่ปรากฏในคำแนะนำของประธานศาลฎีกา เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 หรือไม่ เป็นดุลพินิจของศาลที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย จะแสดงให้ศาลเชื่อได้หรือไม่ว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาตามคำสั่งศาลหรือรับโทษในกรณี ที่ศาลพิพากษาว่ากระทำผิดจริง อันเป็นหลักการของการปล่อยชั่วคราวที่สำคัญ และการที่ศาล จะสามารถส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้ดีตามคำแนะนำหรือไม่ ย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับข้อมูล อันสมบูรณ์ครบถ้วนเกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ อาชีพการงาน ฐานะ หรือชื่อเสียงของผู้ต้องหาหรือ จำเลยแต่ละคน ⁷⁵ หรือบุคคลผู้ทำสัญญาประกันหรือเป็นหลักประกันด้วย

2.5.4 ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ ฉบับที่ 8 เรื่องการใช้บุคคลเป็นประกันหรือ หลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ⁷⁶

ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ฉบับที่ 8 เรื่องการใช้บุคคลเป็นประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวนี้ เป็นอีกหลักเกณฑ์หนึ่งในการปล่อยชั่วคราวที่จะขยาย โอกาสให้ผู้ที่ไม่มีความสามารถได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ตามหลักการที่ว่า ผู้ต้องหาหรือ จำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมหรือ คุมขัง ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันบรรลุผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 110 ที่บัญญัติให้ความสะดวกในการปล่อย ชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไว้ว่า ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีจะ ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันเสียก็ได้ และแม้ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูง เกิน สามปีขึ้นไปก็อาจปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันแต่ไม่ต้องมีหลักประกันด้วยก็ได้ สำหรับกรณีที่มีการ ปล่อยชั่วคราวจะต้องมีหลักประกันด้วยนั้น มาตรา 114 วรรคสอง ก็ยังบัญญัติให้ใช้บุคคลเป็น หลักประกันได้ด้วย และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531

⁷⁵ บุญทิพย์ ผ่องจิตร แส่นเกรพ, รายงานวิจัยเรื่องสิทธิของจำเลยในคดีอาญา ในประเทศไทย, หน้า 121.

⁷⁶ ปรตตฤภาคผนวก ง.

ข้อ 11 ระบุว่าผู้พิพากษาซึ่งเป็นแนวทางพิจารณาหลักประกันชนิดมีบุคคลเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ด้วย านเมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีหลักฐาน ตามหนังสือที่ อาชีพการงาน ฐานะ หรือชื่อเสียงเป็นที่เชื่อถือได้ ดังนั้น อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1 วรรคสาม และโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประธานศาลฎีกาจึงวางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการของศาลทั้งหลายไว้ดังกล่าว

ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการดังกล่าวได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 110 ตอนที่ 16 ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2536 และได้วางหลักเกณฑ์ที่เพิ่มโอกาสให้ผู้ศาลสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันได้รับการปล่อยชั่วคราวมากขึ้น โดยสามารถรับบุคคล ซึ่งได้แก่ ข้าราชการพลเรือน ตั้งแต่ระดับ 3-11 ข้าราชการอื่นที่เทียบเท่า พนักงานรัฐวิสาหกิจ สมาชิกรัฐสภา ข้าราชการการเมือง และบุคคลอื่นที่สัญญาประกันหรือใช้ตนเองเป็นหลักประกันได้วงเงินไม่เกินกำหนด หรือตามที่ศาลจะเห็นสมควรแล้วแต่กรณี แทนการที่จะต้องใช้จ่ายเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นมาวาง ซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหรือไม่สามารถหาเงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นมาวางศาลได้ต้องเสียโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวไป

2.5.5 ระเบียบและข้อบังคับของกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับการรับหลักทรัพย์ของ ธนาคารเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ⁷⁷

เนื่องจากหลักทรัพย์ที่ใช่เป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวที่ศาลนั้น ได้แก่ ที่ดินและเงินสดเป็นส่วนใหญ่ เป็นผลให้ผู้ที่ไม่มียี่ที่ดินหรือเงินสดเป็นจำนวนมากบางคนไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวจากศาล จึงควรจะได้มีการส่งเสริมให้มีการใช้หลักทรัพย์อย่างอื่น ตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2523 ข้อ 10 ⁷⁸ ใหม่มากขึ้น

77 โปรดดูภาคผนวก จ.

78 ปัจจุบัน คือ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 ข้อ 10.

โดยคำนึงถึงความสะดวกรวดเร็วและความน่าเชื่อถือของหลักประกันเป็นสำคัญ กระทรวงยุติธรรม จึงได้มีหนังสือที่ น.ว.83/2524 ลงวันที่ 29 กันยายน 2524 เพื่อให้ผู้พิพากษาศาลทั้งหลาย พิจารณาถือปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับการรับหลักทรัพย์ของธนาคารเป็นหลักประกันในการปล่อย ชั่วคราว รายละเอียดปรากฏตามที่ผู้เขียนนางลงพิมพ์ไว้ในภาคผนวกแล้ว ซึ่งหลักทรัพย์อย่างอื่นนั้น ได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคาร เป็นผู้จ่าย และธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็ค ที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรอง และหนังสือรับรองของธนาคารเพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณี ผิดสัญญาประกัน

2.5.6 ระเบียบและข้อบังคับของกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับการบังคับตามสัญญา ประกันที่มีพันธบัตรรัฐบาลเป็นหลักประกัน 79

สำหรับหลักเกณฑ์นี้เป็นผลเนื่องมาจากการที่กระทรวงยุติธรรมส่งเสริมให้มีการใช้หลักทรัพย์อื่นในการปล่อยชั่วคราวตามหัวข้อ 5.5 ซึ่งรวมถึงการรับพันธบัตรรัฐบาลไว้เป็น หลักประกันด้วย และในทางปฏิบัติจากการออกแบบสอบถามพบว่าศาลให้ความเชื่อถือในหลักทรัพย์ ประเภทพันธบัตรมากรองมาจากเงินสด 80

ในกรณีที่ศาลยอมรับพันธบัตรรัฐบาลเป็นหลักประกันในคดีอาญา และมีการผิด สัญญาประกันเกิดขึ้น กระทรวงยุติธรรมได้มีหนังสือ ที่ ยช 0404/ว 97 ลงวันที่ 21 สิงหาคม 2529 แจ้งให้ผู้พิพากษาศาลทั้งหลายทราบว่า เพื่อให้การบังคับคดีเกี่ยวกับพันธบัตรในกรณีนี้สามารถ ทาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น หากศาลมีคำสั่งยึดพันธบัตรรัฐบาลซึ่งออกให้ในนามของผู้ถือกรรมสิทธิ์ และมี คำสั่งอนุญาตให้ขายพันธบัตรดังกล่าวให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทยตามราคาที่ประกาศรับซื้อไว้ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะรับซื้อพันธบัตรนั้นจากศาล ทั้งนี้ โดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงชื่อผู้ถือ กรรมสิทธิ์ในพันธบัตรดังกล่าวเสียก่อน

79 โปรดดูภาคผนวก ฉ.

80 โปรดดูภาคผนวก ค.

จากหลักเกณฑ์การพิจารณาประกันและหลักประกันตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติข้างต้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันไม่มีบัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยห้ามเรียกหลักประกันเกินสมควรเอาไว้ คงมีแต่ในคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 ข้อ 7 แนะนำว่าควรเรียกหลักประกันแต่พอควรแก่กรณี ตลอดจนคำแนะนำข้ออื่น ๆ และระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติต่าง ๆ ก็เป็นเพียงการขยายโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถเลือกใช้หลักประกันได้มากประเภทขึ้นไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือหลักทรัพย์ต่าง ๆ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว เป็นต้น ในขณะที่ในการสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวศาลมักจะสั่งอนุญาตโดยมีประกันและหลักประกันเป็นส่วนใหญ่ และหลักเกณฑ์ที่ศาลใช้ในการพิจารณากำหนดจำนวนหลักประกันที่สำคัญที่สุดคือ ความหนักเบาแห่งข้อหา

นอกจากนี้ ในอนาคตยังมีแนวโน้มที่จะขยายโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถเลือกใช้หลักทรัพย์อื่นเป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวได้มากยิ่งขึ้นอีก กล่าวคือ ได้มีแนวทางการใช้หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก. 4-01 ก) เป็นหลักประกัน ตามผลการประชุมร่วมระหว่างผู้แทนสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมตำรวจ สำนักงานอัยการสูงสุด และกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2536 ที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบและยอมรับให้ใช้ ส.ป.ก. 4-01 ก เป็นหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาได้ ตามแนวทางดังนี้⁸¹

(1) เกษตรกรราย ส.ป.ก. 4-01 ก เป็นหลักประกันได้เฉพาะเพื่อตนเอง สามี ภริยา บิดามารดาของเกษตรกรและของคู่สมรส บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย

81 รายงานการประชุมคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ครั้งที่ 5/2536 วันพุธที่ 15 กันยายน 2536 เวลา 9.30 น. ณ ห้องประชุมกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องที่ 4.5

(2) เกษตรกรยื่นคำร้องต่อ ส.ป.ก. จังหวัด ขอให้ออกหนังสือรับรองยอดเงินที่เกษตรกรมีสิทธิจะได้รับ เมื่อมีการสละสิทธิการเช่าประโยชน์ที่ดิน พร้อมกับคำขอสละสิทธิการเช่าประโยชน์ที่ดิน โดยให้มีผลเป็นการสละสิทธิในทันทีเมื่อผิดสัญญาประกันเนื่องจากไม่ผู้ต้องหาหรือจำเลยไปพบพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลตามกำหนดนัดและไม่ขอใช้เงินตามสัญญาประกัน

(3) ส.ป.ก. จังหวัดมีหนังสือถึงพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลระบุดอกเงินมูลค่าสิทธิตาม ส.ป.ก.4-01 ก ที่เกษตรกรมีสิทธิจะได้รับและจะระงับการจ่ายเงินไว้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

(4) เกษตรกรทำสัญญาประกันต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล โดยใช้หลักฐาน ส.ป.ก.4-01 ก. และหนังสือรับรองยอดเงินตาม (3) เป็นหลักประกัน

(5) พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แจ้งขออายัดเงินดังกล่าวต่อ ส.ป.ก. จังหวัด

(6) หากมีการผิดสัญญาประกัน และเกษตรกรไม่ขอใช้เงินตามสัญญาประกัน คำขอสละสิทธิการเช่าประโยชน์ที่ดินที่เกษตรกรทำไว้ต่อ ส.ป.ก. จังหวัด ตาม (2) จะมีผลเป็นการสละสิทธิในทันที โดยเกษตรกรต้องคืนสิทธิการเช่าประโยชน์ที่ดินและออกจากที่ดินนั้นตามระเบียบคณะกรรมการ ส่วนมูลค่าสิทธิตาม ส.ป.ก.4-01 ก ที่เกษตรกรมีสิทธิจะได้รับ ส.ป.ก. จะหักใช้ตามสัญญาประกันก่อนหากยังมีเงินมูลค่าสิทธิเหลืออยู่ จึงจ่ายคืนให้กับตัวเกษตรกรโดยตรง ถ้าเกษตรกรประกันตัวเองแล้วหลบหนี เกษตรกรจะไม่ได้รับเงินมูลค่าสิทธิในส่วนนี้

ทั้งนี้ เมื่อ ส.ป.ก. ได้ดำเนินการทางที่ได้รับความเห็นชอบร่วมกัน เสนอคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้จัดทำรายละเอียดงานทางปฏิบัติ และกำหนดแบบพิมพ์ที่จะใช้เพื่อการนี้เฉพาะส่วนของ ส.ป.ก. ส่งให้กระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุดและกระทรวงมหาดไทย จัดทำคานะเนนาหรือกำหนดระเบียบปฏิบัติให้สอดคล้องกันต่อไป

2.6 การอุทธรณ์คำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

เนื่องจากหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวที่ใช้เป็นหลักในปัจจุบัน คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้อย่างกว้างขวางยากที่จะจำกัดขอบเขตให้แน่ชัดได้ เป็นเหตุให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยชอบด้วยกฎหมายทั้งสองกรณี ทั้งนี้ กฎหมายมีวัตถุประสงค์ในทางที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมเฉพาะกรณีขึ้น โดยไม่จำกัดขอบเขตการใช้ดุลพินิจให้แก่คนจนเกินไป แต่การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางเช่นนี้ ก็อาจนำไปสู่การใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยปราศจากเหตุผลได้เช่นกัน จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว ทั้งโดยการบัญญัติกฎหมายและระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติ เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว ให้มีการกำหนดขั้นตอนวิธีการใช้ดุลพินิจและการตรวจสอบหรือทบทวนการใช้ดุลพินิจโดยองค์กรต่างหากจากผู้ใช้ดุลพินิจ

สำหรับการควบคุมหรือตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราวนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 ทวิ ได้ให้สิทธิผู้ร้องขอยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ เพื่อช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อยชั่วคราว โดยให้ศาลสูงเข้ามาถ่วงดุลตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของศาลล่างที่สั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวอย่างรอบคอบอีกครั้งหนึ่ง ส่วนการที่ให้คำสั่งศาลอุทธรณ์ที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวยืนตามศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด โดยไม่ให้สิทธิผู้ร้องขอยื่นคำร้องฎีกาคำสั่งนั้นได้ต่อไป เป็นเพราะการปล่อยชั่วคราวเป็นเรื่องที่ต้องรีบดำเนินการโดยเร็ว⁸² เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่

⁸² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (4)(5) มาตรา 107 มาตรา 119 ทวิ และคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2531 ข้อ 2, ข้อ 12.

ต้องถูกควบคุมหรือขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีสั่งขอให้ปล่อยชั่วคราว ประกอบกับกฎหมาย
ไม่ตัดสิทธิผู้ร้องขอที่จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ได้อยู่แล้ว ซึ่งก็สามารถดำเนินการได้เร็ว
กว่าการยื่นคำร้องฎีกาคดีสั่ง

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ จะเห็นได้ว่าศาลมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ
ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อยชั่วคราวมาก เพราะขอบเขตอำนาจของศาลในการพิจารณา
สั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวนั้น เริ่มตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกขังตามหมายศาล ไปจนถึงถูกฟ้องเป็นจำเลย
แล้วพิจารณาพิพากษาจนกว่าคดีจะถึงที่สุด และในบทบัญญัติกฎหมายโดยเฉพาะในประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญาซึ่งใช้เป็นหลักเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว ก็ไม่เคยบัญญัติรับรองสิทธิใน
การปล่อยชั่วคราวเอาไว้ คงบัญญัติแต่เพียงการให้อำนาจเจ้าพนักงานหรือศาลใช้ดุลพินิจได้อย่าง
กว้างขวาง ครอบคลุมให้สิทธิอุทธรณ์เฉพาะคำสั่งศาลที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ ส่วนใน
ระเบียบและข้อบังคับในการปฏิบัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวโดยเฉพาะในคำแนะนำของประธาน
ศาลฎีกาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวนั้น เป็นหลักเกณฑ์ที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาและจำเลย
เพิ่มขึ้น ส่วนระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการและระเบียบและข้อบังคับของกระทรวงยุติธรรม
ต่าง ๆ นั้น เป็นการขยายโอกาสให้ผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวสามารถเลือกใช้หลักประกันต่าง ๆ
ได้มากขึ้น ทั้งนี้ เพราะในทางปฏิบัติศาลมักจะสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลัก
ประกันเป็นส่วนใหญ่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย